

Sławomir Zalewski
Akademia Podlaska
Siedlce

Sprawozdanie z międzynarodowej konferencji naukowej „Bezpieczeństwo i nauka o bezpieczeństwie”, Liptovsky Mikulas – Liptovsky Jan, 7-8 października 2009 roku

Od lat już kilkunastu rośnie zainteresowanie problematyką bezpieczeństwa wśród przedstawicieli różnych dziedzin i dyscyplin naukowych. W Polsce zaznacza się tendencja do ukonstytuowania nauk (nauki) o bezpieczeństwie. Podobne problemy są udziałem środowisk naukowych w innych państwach naszego regionu. Na Ukrainie, w Słowacji i Czechach wpływy zdobywa koncepcja oparcia badań problematyki bezpieczeństwa o securitologię – naukę o bezpieczeństwie człowieka i organizacji społecznych. Ocenie jej aktualnego stanu, problemom rozwoju oraz wskazaniu perspektyw była poświęcona zorganizowana na Słowacji Międzynarodowa Konferencja Naukowa „Bezpieczeństwo i nauka o bezpieczeństwie”.

Organizatorem konferencji była Katedra Nauk Społecznych i Socjologii Akademii Sił Zbrojnych (Akademia ozbrojonych sił gen. M.R. Štefánika) w Liptowskim Mikulaszu, natomiast współorganizatorem – European Association for Security, międzynarodowe stowarzyszenie, którego Zarządu Głównego ma siedzibę w Krakowie (prezes prof. dr hab. Leszek Korzeniowski), posiadające oddziały w Czechach oraz na Ukrainie.

Konferencja została zaplanowana na dwa dni i obradowała w układzie plenarnym (pierwsze dwie godziny obrad), a następnie w 6 sekcjach, w których zaplanowano 10 paneli. Tematyka konferencji była rozległa i obejmowała zarówno kwestie ogólne – związane z jej tematem głównym – a zatem diagnozę stanu nauki o bezpieczeństwie, jak też wybrane problemy bezpieczeństwa – społeczne, zarządzania, narodowe i międzynarodowe. Ogółem w konferencji wzięło udział ponad 100 przedstawicieli ze Słowacji, Ukrainy, Niemiec, Czech i Polski, reprezentujących zarówno ośrodki akademickie, jak też European Association for Security.

Działające sześć lat stowarzyszenie już 44 razy współorganizowało międzynarodowe konferencje, co potwierdza, że organizacja ta poszerza zakres

swojego oddziaływania. W jej szeregach wstępują coraz liczniej nie tylko pracownicy naukowo-dydaktyczni uczelni wyższych, ale także praktycy, co dobrze rokuje na przyszłość – zajmowanie się problematyką bezpieczeństwa bez kontaktu z praktyką nie wydaje się efektywne zarówno w kontekście rozwoju teorii bezpieczeństwa, jak też zastosowania wyników badań. Stąd podczas obrad a podczas posiedzenia Rady Naukowej European Association for Security, prezentowano pogląd o potrzebie angażowania do prac stowarzyszenia przedstawicieli różnych profesji zajmujących się szeroko rozumianym bezpieczeństwem. Pogląd ten zyskał powszechną aprobatę.

Organizator konferencji – Akademia Sił Zbrojnych – w oparciu o nadesłane wcześniej referaty 79 uczestników wydał drukiem tom liczący 427 s. materiałów konferencji (*Bezpečnosť a bezpečnostná veda*, red. L. Hofreiter, Liptovský Mikuláš–Liptovský Ján 2009) dotyczących problematyki bezpieczeństwa – teorii bezpieczeństwa, jego aspektów społecznych, narodowych i międzynarodowych, zarządzania bezpieczeństwem, problematyki bezpieczeństwa ekonomicznego i informacyjnego, ekologicznego oraz ochrony zdrowia i pracy. W tym układzie tematycznym obradowały również panele konferencji.

Najistotniejsze jednak ustalenia dotyczą problematyki stanu nauki o bezpieczeństwie oraz perspektyw jej rozwoju. Problem miejsca securitologii w systemie nauk referował podczas obrad plenarnych oraz panelu doc. Ladislav Hofreiter, który sytuuje ją na styku nauk przyrodniczych, społecznych i technicznych. Stwierdził przy tym, że securitologia nie jest autonomiczną nauką, natomiast jej przedmiotem jest bezpieczeństwo człowieka oraz systemów tworzonych w celu realizacji jego żywotnych interesów. Wskazał wymiar jednostkowy, państwowy, społeczny, globalny, (światowy), ale także organizmów żywych, systemów technicznych, infrastruktury. Hofreiter dostrzega zróżnicowanie źródeł negatywnych wpływów na bezpieczeństwo człowieka, zmienność i dynamikę analizowanych zjawisk. Poglądy te wydają się dość bliskie upowszechnianym w Polsce w środowisku nauk wojskowych, ale także innych przedstawicieli nauk społecznych.

Z wypowiedzi innych uczestników obrad (L. Korzeniowski) wynika, że rozwój securitologii następuje poprzez absorbowanie dorobku wielu dyscyplin i dziedzin, których przedmiotem badań są różne aspekty bezpieczeństwa człowieka. Dość powszechnie w Europie pojawiają się próby sformalizowania miejsca i roli badań nad bezpieczeństwem – ukonstytuowania jako dziedziny bądź dyscypliny naukowej. Koncepcje prezentowane w tym zakresie są jednak dość zróżnicowane w poszczególnych państwach.

W Czechach postuluje się włączenie nauk policyjnych do nauk o bezpieczeństwie, uzasadniając to względami praktycznymi i teoretycznymi. Na Słowacji problemy bezpieczeństwa są przedmiotem zainteresowania „policyjnej socjologii” w aspekcie instytucjonalnym (koncentrujący uwagę na instrumentach rozpoznawania i zwalczania przestępczości) oraz indywidualnym, gdzie zaznacza się subiektywne pojmowanie bezpieczeństwa, które to stanowisko prezentował K. Murdza (Akademia Policji w Bratysławie). Inni słowaccy badacze sygnalizują formowanie się socjologii bezpieczeństwa jako nowego ujęcia teorii korzystającej z już ugruntowanych podejść – socjologii wojskowej,

oraz socjologii dewiacji (patologii społecznych), jak też mniej, ich zdaniem, rozwiniętych – socjologii stosunków międzynarodowych i policyjnej. F. Škvrnda wskazuje przy tym na silny bodziec rozwojowy socjologii bezpieczeństwa, jakim jest konceptualizacja społeczeństwa ryzyka, gdzie wprost można dopatrywać się wpływów znanej koncepcji Ulricha Becka.

Na kształtowanie myśli securitologicznej wpływa także dynamicznie rozwijające się zarządzanie bezpieczeństwem, przez które naukowcy słowaccy (szczególnie młodszego pokolenia związani z uniwersytetem w Żilinie – A. Šviková, L. Houšková) rozumieją specyficzną działalność umysłową, skierowaną na odwrócenie albo minimalizację ryzyka lub zagrożeń różnej natury względem życia i mienia obywateli, grupy i społeczeństwa, zawierającą pierwiastki zarządzania ryzykiem, zarządzania kryzysowego, zarządzania katastrofą (wypadkiem), zarządzania wartościami.

Wobec identyfikowanych współcześnie zagrożeń społeczeństwa informacyjnego oraz nowych form gospodarowania (prowadzenia biznesu) wzrasta znaczenie ekonomicznej analizy problemu bezpieczeństwa informacyjnego, którą S. Orchimienko z Ukrainy sytuuje w obszarze ekonomiki securitologii. Jej przedmiotem są m.in.: zarządzanie jakością organizacji, nowe technologie informacyjne i komunikacyjne, systemy operacyjne w komputerach osobistych, zagrożenia dla systemów i sieci komputerowych (wirusy oraz ataki). Zwracano uwagę, że badania tak ukierunkowane prowadzone są w Mołdawskiej Akademii Ekonomicznej od lat dziewięćdziesiątych ubiegłego wieku. W tym kontekście interesujący wydaje się pogląd sformułowany przez Janusza Tomaszewskiego (WSAiB w Gdyni), który jest zwolennikiem przyjęcia securitologii jako ekonomiki bezpieczeństwa – dyscypliny szczegółowej powiązanej z praktyką działalności człowieka na etapie pozyskiwania, przetwarzania, gromadzenia i konsumowania wszystkich zasobów materialnych i niematerialnych.

Na Ukrainie szerzej upowszechnił się termin „bezpieczeństwo życia” (lansowany przez J.A. Serikowa) na oznaczenie dziedziny ukierunkowanej na poznanie podstawowych prawidłowości powstawania zagrożeń, ich właściwości i następstw oraz wpływu na organizm człowieka i jego środowisko, a także na opracowanie i realizację odpowiednich działań w celu stworzenia i utrzymania zdrowych i bezpiecznych warunków życia i działalności człowieka. W. Zaplatiński (NAU Kijów) zwrócił uwagę, że bezpieczeństwo życia jest dyscypliną i ugruntowanym kierunkiem studiów na ukraińskich uczelniach wyższych od 15 lat. Studia nad bezpieczeństwem życia – jego zdaniem – powinny być prowadzone w oparciu o podejście systemowe i nie tylko w efekcie zaznajamiać oraz wyposażać w kompetencje ochrony własnej oraz najbliższego otoczenia od niebezpieczeństw, ale także formować w człowieku kulturę bezpieczeństwa.

Na marginesie warto zauważyć, że podobna koncepcja, zmierzająca do poznania pełnego spektrum zagrożeń człowieka wynikających z jego kontaktu z otaczającym środowiskiem i pokazania wszystkich sposobów zapewnienia mu bezpieczeństwa, jest podstawą pojmowania teorii bezpieczeństwa również przez niektórych polskich autorów – co interesujące, wywodzących się z nurtu nauk wojskowych, m.in. A. Dawidczyk i T. Jemiolo (nie byli oni obecni na konferencji; AON reprezentował gen. Janusz Kręcikij).

Podsumowując ten krótki przegląd koncepcji zwolenników ukonstytuowania securitologii jako dyscypliny, czy raczej dziedziny nauki można podkreślić, że koncentruje ona uwagę na jednostkowym wymiarze bezpieczeństwa. Tworzy, zatem interesującą perspektywę nowego pojmowania tożsamości człowieka we współczesnych warunkach życia. Obejmuje również rolę obywatela w państwie w aspekcie jego społecznej pozycji i praw obywatelskich. Pośrednio securitologia dotyka kwestii bezpieczeństwa państwa. Konstatację tę potwierdził Jan Maciejewski (Uniwersytet Wrocławski), który stwierdził, że securitologia, jako subdyscyplina akademicka, dość jednoznacznie wskazuje człowieka w centrum zainteresowania bezpieczeństwem i stąd będzie ona aktywnie uzupełniać socjologię w obszarze zagadnień bezpieczeństwa.

Konferencja wykazała, że możliwości rozwoju myśli securitologicznej są ogromne. Wynika to nie tylko z rosnącego zainteresowania przedstawicieli różnych dyscyplin problematyką bezpieczeństwa, ale także obiektywnymi wyzwaniami. Wnioski, formułowane podczas podsumowania obrad, dotyczyły m.in. wskazania na dynamikę współczesnych zagrożeń i wyzwań, zróżnicowania ich źródeł oraz złożoność w zakresie organizacji struktur odpowiedzialnych za bezpieczeństwo w różnych państwach. W tym kontekście uwarunkowań bezpieczeństwa prognozuje się dynamiczny rozwój badań naukowych. Uczestnicy konferencji zgodnie stwierdzili, że wymaga to sformalizowania zabiegów na rzecz ukonstytuowania nauk o bezpieczeństwie, co zdynamizowałoby procesy pozyskiwania środków finansowych. W tym zakresie problemy przedstawicieli różnych państw wydają się zbliżone. W odróżnieniu od innych dyscyplin nauk społecznych, badania prowadzone w obszarze bezpieczeństwa mogą liczyć na szersze wykorzystanie praktyczne. Istotne są wysiłki na rzecz wzbogacania teorii bezpieczeństwa, co znajdzie zastosowanie w procesie kształcenia na uczelniach wyższych, jak również konfrontowanie teorii z praktyką, a zwłaszcza otwarcie środowiska naukowego na współpracę z przedstawicielami różnych zawodów związanych z bezpieczeństwem państwa, a także dynamicznie rozwijającego się sektora niepublicznego. Wydaje się, że wnioski te zasługują na pełną aprobatę.